

תנא דבי ר' ישמעאל אם פגע בך מגזל זה
משכחן לבית המדרש
אם אבן הוא נימנח אם ברזל הוא מתפוצץ

גיליון מס' 224 י"ג אדר ב' תשפ"ב

פורים

תוכן ענייני הגיליון

מאמר העורך בצל או שנקל, עיקר וטפל באופן יחסי 1	לדבקה בו לא חבוש אתה אלא נתון 5
לשמוע בקולו ביאורים במגילת אסתר מרבתינו מפרשי המקרא 3	אגורה באהלך עולמים הרב משה פיינשטיין זצ"ל, כבוד הבריות גם בפורים 12
	לחדודי מליצות לפורים 13

מאמר העורך

צהרי יום שישי, השעון מתקדם בזריזותו הידועה, הגיע הזמן להעמיד את החמין על האש. אך הבצל איננו, ובלי הבצל...

החנות עדיין פתוחה, ריצה קלה - בערב שבת הרץ הרי הוא ברשות - והבצל כבר מונח בשקית. משם הישר לקופה, אך האשה שלפניי היא המקבילה ה'נשית' של הגברים אשר הציצית נתקעת להם בספסל כל אימת שמקבלים הם עלייה... האשראי לא בתוקף... או כל סיבה אחרת הגורמת לעיכוב... דוקא ביום שישי בצהריים. דוקא בקופה המהירה.

לבסוף, הגיע תורי, הבצל נשקל ושני שקלים עברו מיד ליד. הקופאי המותש פלט 'בשביל שני שקל חכית כל כך הרבה זמן?'

'זה לא שני שקל, זה בצל' פלטתי, צחקקנו שנינו ונפנינו איש לדרכו, הוא לעבר הבא בתור, ואני לעבר סיר החמין.

אינני יודע האם היה סיפק בידו בתוך שלל הקונים והחשבונות לתת את לבו לדו־שיח שהיה, מכל מקום לי היה זמן בדרכי, והמשפט שנפלט בחוסר תשומת לב תפס אותי תפיסה עזה.

זה לא 'שנקל', זה בצל.

אמור מעתה, יתכן ששני דברים יהיו שווים לגמרי מצד ערכם, הבצל עולה שני שקל, ושני שקל מהווים שוויו של בצל, אך לא הערך יקבע את חשיבות הדבר אלא המטרה שלשמה הוא נצרך.

המוכר צריך את הכסף, רואה הוא לפניו שני שקל.

הקונה זקוק נואשות לבצל, רואה הוא לפניו הרבה יותר משני שקל, הוא רואה את הסיר המלא, את שולחן השבת.

מי מבין שניהם צודק? מי מבין שניהם טועה?
שניהם צודקים ושניהם טועים, השאלה היא כלפי מי.
המוכר צודק לחלוטין באשר רצונו הוא להרויח ממון, והקונה צודק לחלוטין באשר רצונו שהמאכל יהיה ערב לחיך.

ימי הפורים באים עלינו, לכאורה כולם חווים את אותם החוויות, הן הרוחניות, והן הגשמיות. אך מהו המטען שעמו נפרדים אנו ממנו?
מהו ה'בצל' ומהו 'שנקל'? את זה כל אחד יחליט לבדו, בתוככי לבו ובחשבון נפשו האישי.

רק האדם בעצמו יכול להחליט לעצמו מהי מטרתו וממילא האם השיגה.
רק יזכור, אם הוא ה'מוכר' ובידו 'בצל', או לחילופין ה'קונה' ובידו 'שנקל', הרי שהפסיד הוא דבר בדרכו. והכאב הוא שה'דבר' הזה הוא הנצרך באמת.
אמנם, בכל עת יכול הוא עדיין לשוב ולהשיג את מטרתו, לו רק יביט אל תוככי לבו, יבחין את אשר נפשו חפצה בו, וידבק בו.
היום יחלוף, הרשמים יוותרו, ואז יהיה השלב האחרון, ההכרחי ביותר, להביט אל תוככי הנפש ולהתחבר אל החיים האמיתיים שבה.
וזה יהיה בידינו.

העורך

בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא חֹדֶשׁ נִסְּן בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה
 לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ הַפִּיל פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל לְפָנָי הַמֶּן מִיּוֹם
 לְיוֹם וּמְחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה הוּא חֹדֶשׁ אֶדְר: (ג ז)

ואמרו בגמ' (מגילה יג, ב) תנא שמח המן שנפל פור בירח שמת בו משה ולא ידע
 שבז' באדר נולד ובז' באדר מת.

עוד אמרו (ר"ה יא, א) ללמדך שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום.

מבאר ה'שיר מעון' שהמן סבר שפטירת צדיק משה היה מְפָנִי הַרְעָה נְאֻסָּף הַצְדִּיק
 וחובה לישראל, אבל באמת זמנו היה בז' אדר מִיּוֹם לְיוֹם וּמְחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ ומלאו שנותיו,
 (דברים לד, ז) 'לא כְּהִתָּה עֵינֹו וְלֹא נָס לַחַה', וכי הנביאים לעולם יחיו.

וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לְהִתְנַחֵם מִסְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הֶעֱמִיד לְפָנֶיהָ
 וַתִּצְוֶהוּ עַל מְרַדְּכֵי לְדַעַת מַה זֶה וְעַל מַה זֶה: (ד ה)

ואמרו בגמ' (מגילה טו, א) 'הִתְנַחֵם' זה דניאל, ואמאי נקרא שמו 'הִתְנַחֵם', שחתכוהו
 מגדולתו.

מבאר ה'משך חכמה' הכוונה כי גדולתו של דניאל אצל שלומי אמוני בית ישראל
 היה באשר מסר עצמו למיתה על תפילת שלוש פעמים בכל יום במידי דרבנן (דניאל
 ט), ולהשליך לגוב אריות (שם ו). אמנם עכשיו כי כל העם נתעוררו לתשובה גדולה כזו,
 ואחרי שאמר (ג, ח) 'וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מְכָל עַם' הלכו וצמו שלושת ימים וקראו צום ובכי
 ולמדו תורה, ומסרו נפשם על קדושת השם וקיום הדת באופן נפלא, אם כן נתמעט
 גדולתו של דניאל, כי ראו עתה אשר טמון מסירת נפש בכח הישראל, ואין הוא יחיד
 בזה, והבן.

עוֹדֶם מְדַבְּרִים עִמּוֹ וְסָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ הִגִּיעוּ וַיִּבְהִלוּ לְהִבִּיא
 אֶת הַמֶּן אֶל הַמְּשֻׁתָּה אֲשֶׁר עֲשִׂתָּה אֶסְתֵּר: (ו יז)

לכאורה צריך ביאור דהרי כל סיפור המגילה הכל הוא מענין הנס וסדר
 השתלשלות הנס, וא"כ מה שייך להנס, ענין זה שהבהילו את המן אל המשתה תוך כדי
 דבריו של המן ואוהביו.

מבאר הגרי"ז דעצת האוהבים להמן היתה, דכיון שמרדכי מזרע היהודים, והחלות לנפול, נפול תפול לפניו, ועל כן עליך לברוח מהר. והנה אם היה סיפק בידו של המן היה מקבל את עצתם והיה בורח, ולא היה נתלה, ולא היה מתקיים בו זזהשבות לו גמולו בראשו, אלא שהקב"ה היפר עצתם ותוך כדי דיבורם אליו בטרם הספיק לקבל עצתם, הגיעו סריסי המלך ולקחוהו למשתה, ושם כבר נגמר דינו למיתה ותלוהו, ושפיר שייך כ"ז לסיפור הנס.

וְהַיָּמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנִעְשִׂים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר מְשֻׁפָּחָה
וּמְשֻׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר וַיְמִי הַפּוֹרִים הָאֵלֶּה
לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזָכָרָם לֹא יִסּוּף מְזַרְעָם: (ט כח)

לכאורה צריך ביאור לשם מה כתב שנעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה.

מבאר הגרי"ז דהנה ברמב"ם (ממרים ד, ז) מבואר שבתקנת בי"ד בעינן ב' תנאים שיהיה רוב ציבור יכולים לעמוד בה, וגם פשטה בכל ישראל, אז יש לה כח של תקנה קיימת, והכס"מ הוסיף דדינא דרוב ציבור יכולין לעמוד בה, וגם פשטה בכל ישראל, שיש לה כח של תקנה קיימת, הוא דוקא אם רוב ציבור יכולין לעמוד לעולם ואם יהיה זמן שאין הציבור יכולין לעמוד אז אינה תקנה, עיין שם. ולפי"ז זהו ביאור הכתוב, שנעשים בכל דור ודור – כדברי הכס"מ שהתקנה פשטה בשעתה ובכל דור ודור, משפחה ומשפחה וכו' – דפשטה בכל ישראל, ע"כ לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם.

לא 'חבוש' אתה אלא 'נתון'

עומדים אנו בימים אלו בסמוך ליומו האחרון של מוסר התורה לעם, היום בו נולד ובו נפטר, ז' אדר, טרם כבה 'נר ה' נשמת אדם' של זה אשר רק מחציו ולמטה היה כזה (דברים רבה יא ד), טרם סילוקו של משה איש האלקים נצטווה הוא (דברים לא יד) למנות תחתיו את יהושע בן נון לממלא מקומו, למנהיגו הבא של עם ישראל. 'ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיה למות קרא את יהושע והתיצבו באהל מועד ואצונו'. ובאמרה זו נתבשר משה כי עומד הוא להסתלק בקרוב, הן קרבו ימיה למות.

רבות דנו רבותינו במדרש (רבה ט ועיי"ש) מדוע נאמר למשה הציווי בלשון זו 'הן קרבו ימיה למות', ואנו הלא יודעים כי 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', וא"כ שומא עלינו ללמוד ולהחכים מכל דעה ודעה שנאמרה שם מה דגש שמו בה לאלפנו בינה.

אך, מפאת קוצר המשיג וקוצר היריעה והקולמוס, נתמקד בדעה אחת מיני רבות, אשר שייכות יש בה אף לימים שאחרי פטירתו של זה משה האיש, הלא המה ימי הפורים הנזכרים ונעשים בכל דור ודור.

'הן קרבו ימיה למות', א"ר לוי למה הדבר דומה: לאשה עוברה שנחבשה בבית האסורים ילדה שם בן, גדל אותו הילד עבר המלך לפני בית האסורים, התחיל אותו הילד לצווח: אדוני המלך, למה אני חבוש בבית האסורים? א"ל המלך: בחטאה של אמך אתה נתון כאן. כך אמר משה: רבש"ע, ל"ו כריתות הן שאם יעבור אדם על אחד מהן חייב מיתה, שמא עברתי על אחת מהן, למה אתה גוזר עלי מיתה? א"ל: בחטאו של אדם הראשון אתה מת, שהביא מיתה לעולם, 'הן קרבו וכו', מהו 'הן'? בעוון אותו שכתוב בו 'הן' (בראשית ג כב) 'הן האדם היה כאחד ממנו וגו'.

וביאורו של ר' לוי צריך ביאור, טענתו של משה הלא מובנת בפני עצמה, ותשובתו של הקב"ה ברורה היא בפני עצמה, מה ראה למשול על כך משל, מה היו הדברים חסרים שבא המשל והעמידם על דיוקם.

ועוד צריכים אנו לברר, מדוע נבחר דווקא הפסוק הן האדם היה כאחד ממנו וכו' שאמרו ה' למלאכים, ולמה לא נקטה התורה בלשון המתאים לפסוק המדבר בעצם חטאו של אדם הראשון?

וכשנתבונן בעצם הדברים נבחין, כי טענתו של משה עדיין במקומה עומדת, הלא הוא טען כי (יחזקאל יח ד) הַנֶּפֶשׁ הַחַטָּאת היא תָּמוּת, והוא הלא לא עבר על אחד מהלאווים המחייבים מיתה. ומה תשובה יש בזה אשר אדם הראשון חטא ונתחייב מיתה.

וזאת אשר בא ר' לוי לבאר לנו במשלו, היא היא קושייתו של הילד אל המלך, מדוע חבוש אני והלא לא חטאתי למלך, למה לא יחון אותי המלך ויוציאני לחופשי?

ענה לו המלך: 'בחטאה של אמך אתה **נתון** כאן' אמת, אין אתה כאן **כחבוש** אשר חטא ונתחייב למלך, אלא **נתון** אתה כאן, נולדת אל תוך המציאות הזו, בבית האסורים. ומכיוון **שנתון** אתה כאן כמציאות ולא בגלל חטא, לא שייך הדבר לכלל מחילה על ידי, המציאות בעינה עומדת.

כך טען משה לפני המקום מדוע מתחייב אני מיתה, הלא לא חטאתי ולא עברתי על אחד מל"ו הלאווים המחייבים בכרת. ענה לו הקב"ה, אמת, אין אתה **חייב** מיתה, אלא נמצא אתה בתוך המציאות שמחייבת אותך מיתה, כי אדם הראשון בחטאו **הביא** מיתה לעולם, לא חייב הוא את כל העולם במיתה, אלא הביא את המציאות של מיתה לעולם, חיוב אפשר לפטור, אך מציאות אי אפשר לשנות.

פעמים שהאדם נתקל במקרה זה או אחר אשר גלגלה אליו ההשגחה העליונה, ונראה בעיניו כי רע הוא הדבר כלפיו, ויודע הוא כי חובתו אשר חייבתו התורה - וכפי שפסק זאת רבינו משה בידו החזקה (תעניות א א) - לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י ט) 'עַל הַצָּר הַצָּרִר אֲתֶכֶם וְהִרְעַתֶם בְּחִצְצֹרֹת', כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו, עכ"ל. וזועק הוא ומריע ואינו נענה, מעורר הוא עליו רחמי שמים, אך הדין אינו משתנה.

ייתן דעתו, שמא אין הוא חבוש בדבר אשר חפץ ה' להתירו באם יעשה תשובה, אלא גזרה חכמתו ית' כי **נתון** יהיה בדבר, ושוב על האדם לחפוץ בכך ולרצות את הדבר.

שהלא מצינו (במדבר לא) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: נִקְּם נִקְּמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֹּאסַף אֶל עַמִּיךָ: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הַחֲלֹצוּ מֵאֲתֶכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וַיְהִיוּ עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְּמַת ה' בְּמִדְיָן: אֶלְף לַמָּטָה וכו' וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל אֶלְף לַמָּטָה שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלְף חֲלוּצֵי צָבָא:

ואמרו רבותינו (מדרש אגדה לא ה) 'וַיִּמְסְרוּ מֵאֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל' בעל כרחם הלכו לשם כיון ששמעו שתלה הקב"ה חיוו של משה במלחמת מדין לא רצו ללכת, אמרו: כל זמן שתהא המלחמה עומדת לא ימות משה רבינו, עד שעמד משה והוציאם בעל כרחם.

והלא כל רגע ורגע מחיוו של משה ערכו לא יסולא מפז, ובידו לעכב מיתתו, והעם אומר את דברו: אין אנו רוצים ללכת למלחמת מדין אשר לאחריה כבר יגיע זמנך להֶאֱסֹף אֶל עַמּוּךָ, ומשה עומד ומכריחם לצאת למלחמה, 'וַיִּמְסְרוּ', בעל כרחם, עמד משה בעצמו והכריחם לצאת למלחמה, כי לא 'חבוש' הוא אלא 'נתון'.

ונאמר למשה הציווי בלשון 'הֵן קָרְבוּ יְמֵיךָ לְמוֹת' דייקא, לרמוז על חטאו של אדם הראשון בפסוק הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ דייקא, לאמר לאדם, כי פעמים חטאו הוא בזה אשר חושב הוא שנהיה הוא כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, שמבין הוא חשבונות שמים, שיודע הוא מה טוב לו ומה רע לו, ועל פי דעתו מבקש הוא שישתנה גזר דינו, ואינו יודע שיכול להיות שיחיה לעולם דווקא אם לא יאכל מעץ החיים.

ולא לחינם נאמר לו למשה ציווי זה בשעת קריאתו ליהושע למלא את מקומו, לאמר, אף זה מחבתו של המנהיג לידע, כאשר האדם 'חבוש' יראה לדאוג לצאת לחופשי, אך כאשר האדם 'נתון', יביט ויראה מה חובתו בשעה זו, ואת זה יעשה.

*** **

אמר החכם מכל אדם (קהלת ז כט) לְבַד רָאָה זֶה מְצָאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹקִים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בִקְשׁוּ חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים'.

העמיד הוא ב' דרכים בהנהגתו של האדם עלי אדמות, האחת היא כפי אשר הולכים האנשים, אשר 'בִקְשׁוּ חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים', אך רְעוּתָהּ הַטּוֹבָה מְמַנָּה היא כפי אשר עשאו הקב"ה, להלך 'יִשְׂרָאֵל'.

ולכאורה תמוה הוא אשר בקשת החֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים היא הדרך ההפוכה מדרך הישרות, כי מה בכך שאדם מחשב חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים, הלא החכם הוא אשר יורד לחקר כל עניין ודבר העומד בפניו. וכך פירש האבן עזרא את הפסוק הסמוך (ח א) 'מִי כִּהְחָכְמָה', המבקש חכמה וידרוש לדעת פשר כל דבר, מה חפץ יש בו, ולמה כן.

אך נתבונן מהו ה'יִשְׂרָאֵל'? רגילים אנו לחשוב כי הסרגל הינו 'יִשְׂרָאֵל', ואילו צלחת, לדוגמא, אינה 'ישרה', אך זה אינו, לפחות על פי היהדות, ההפך מ'יִשְׂרָאֵל' הוא העקום, ולא הנטוי, כי 'ישרות' היא עשיית הפעולות הטובות (עי' פיהמ"ש לרמב"ם אבות ב א ושם בשאר המפרשים),

וכאשר למען המטרה הנצרכת זקוקים להיצמד לקו הסרגל הרי שזוהי הישרות, וכאשר נזקקים לסוב על קוה של הצלחת הרי שזוהי הישרות.

הבט וראה, כי אם ישאלך אדם 'היאך מגיע אני למקום פלוני?', הרי שתאמר לו 'בצומת הקרובה פנה ימינה, ובצומת שלאחר מכן תמשיך ישר' וכדו', היינו, שכלפי פנייה ימינה או שמאלה ההתבטאות תהיה 'ישר', אך כאשר אין פניות הולכים לפי קו הדרך, וגם אם הדרך מסתובבת אנה ואנה, מסתובבים עמה, ורק פתי ימשיך 'יָשָׁר' כאשר הדרך מסתובבת...

ומעתה נביט על ב' הדרכים אשר סלל לנו החכם מכל אדם ונראה כי, אמת, החכם ידרוש לדעת פשר כל דבר וחפץ מה יש בו ולמה כן הוא, אך עושה זאת כי מטרתו היא לרדת לחקר האמת, אין לו עניין בעצם החקירה והדרישה [אין הדברים אמורים כלפי העסק בלימוד התורה אשר בזה ישנו עניין בעצם הלימוד והפלפול, ואכמ"ל], אילו היה יודע כבר את התשובה לא היה שואל. הולך הוא 'יָשָׁר', עושה הוא את הפעולות הטובות, וכאשר הדרך מסתובבת הרי שהוא עמה, כי רוצה הוא להגיע את סופה, אל המטרה, אל מחוז חפצו.

אך הדרך השנייה, למדנו שלמה את הגדרת עניינה, היא אשר '**בְּקִשׁוֹ חֲשַׁבְנוֹת רַבִּים**', אשר ההולכים בה **מבקשים** את החשבנות הרבים, אין דעתם נוחה מכך שיקבלו תשובות, כי **רוצים** הם את החשבנות, ולא עוד אלא, 'רַבִּים', רוצים הם לרדת לעומק הדברים לא בכדי לברר את הסוגיא כל צרכה, אלא בכדי לשאול, להקשות, לערער על מה ואת מה שכתוב. אלה הם הסוטים מן הדרך, כאשר מסתובבת היא ימינה, הם ממשיכים 'יָשָׁר', וכולנו יודעים כמה קוצים וברקנים ישנם בשולי הדרך... והם הולכים לשם מתוך כוונה, מתוך אידיאל, הלא המה 'ישרים', אין הם נכנעים לתנאי הדרך הסלולה, אלא מיישרים הם את הדרך על פי כוונתם, ושכחו הם כי מי שסלל את הדרך כבר הגיע למחוז חפצו לשלום...

העולם אומר כי שניים הם הרודפים אחר העכבר, האדם והחתול. האדם אינו רוצה את העכבר לכן רודפו – לגרשו. אך החתול אינו כן, רוצה הוא כי יהיה עכבר – בכדי לרודפו...

יכולים אנו להביט סביבותינו ולראות בכל מלחמה כי יש שנלחמים בה כי לא רצו כלל שתהיה, רוצים הם למגר את הבעיה, וישנם אלה הרוצים שתהיה הבעיה בכדי שיוכלו להילחם בה...

ומשעה שנתבונן נבחין ונבין, כי מי שמרגיש 'חבוש' בידו של הבורא הרי שמבקש הוא חשבנות רבים היאך להימלט מידו, ומי אשר מרגיש 'נתון' בידו של הבורא הרי שמבקש הוא את בוראו, ומקוים בו המקרא (תהילים קז ז) **וַיְדַרְיָכֶם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת אֶל עִיר מוֹשֵׁב.**

*** **

הנה, כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וְחִיָּה, ואם כן היאך יכול מרדכי לתת את 'פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם' בידו של התך מסריסי המלך בכדי להראות את אסתר ולהגיד לה ולצוות עליה לבוא אל המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה, הלא זה בבחינת מאבד עצמו לדעת, לכאורה אין הבנה כלל בציווי על מעשה זה.

אך זהו אשר אמר מרדכי להשיב אל אסתר, מאחר ויודעים אנו כי לא ינום ולא יישן שומר ישראל, הרי ודאי שגם אם החרש תחרישי בעת הזאת עדיין לא אבדה תקוותינו, כי הלא רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר. המצב ה'נתון' הוא כי עם ישראל ינצל גם מצורר זה, כי הלא נצחיותו של העם הובטחה לו על ידי מחוללו (ויקרא כו מד) 'ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפך בריתי אתם', ואם המצב הוא 'נתון' הרי שהברירה היא בידיך, אסתר המלכה, האם להצטרף אלינו ולהיות זאת אשר על ידך יגלגל הבורא את הצלתינו, כי ביד אשה ימכר ה' את... או שמא החרש תחרישי בעת הזאת, אך התבונני נא, דעי וראי כי אז את ובית אביך תאבדו. כי מי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות, שמא כל אשר נתגלגלת לבית המלך הוא בכדי לתת בידיך את ההזדמנות הזאת לתקן את חטאו של סביך, שאול המלך, אשר במלחמתו עם עמלק בקש את ה'חשבנות רבים', כאשר שמואל שאלו (שמואל א טו יד ושם) 'ומה קול הצאן הזה באזני וקול הבקר אשר אנכי שמע' השיבו כי 'מעמלקי הביאום, אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבח לה' אלקיה, ואת היותר החרמנו', אך כעת בידיך, אסתר המלכה, להיהפך מ'חבוש' המבקש 'חשבנות רבים' ל'נתון' ההולך בדרך ה'ישר'. טוענת את, אסתר המלכה, ולכאורה בצדק, כי 'אני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלושים יום', אמת הדבר, אך זהו בגדר 'חשבנות רבים' אשר מבקשת את, אין זה מדרך ה'ישר', מאחר ויודעים אנו כי לא יטש ה' עמו, ואת נחלתו לא יעזב, שוב שום דבר לא בגדר סכנה לעשותו, איש 'ישר' יעשה.

ובחללו על עולם עומדת זעקתו של הבורא ביד עבדו הושע (יד י) 'מי חכם ויבן אלה, נבון ויודעם', אתם, בני האדם החפצים בחכמה תאבי הבינה, צאו וראו כי ישירים דרכי ה', הדרך בה בראתי את עולמי, הדרך אותה סללתי לברואי לילך בה ולהגיע לבסוף לגן אשר נטעתי בעדן, הלא 'ישרה' היא, כבושה וסלולה בפני כל החפץ לילך בה, צדקים ילכו בם, בתוך אותם הדרכים שהכנתי ותקנתי לפניכם, רק תלכו בהם ותגיעו למחוז חפצכם, אך פשעים יכשלו בם, והדבר לכאורה תמוה, לא אמר הוא כי הפושעים יפלו מהדרך, אלא יכשלו בם, באותם

הדרכים ממש, היאך יתכן שבאותם הדרכים ממש יִכְשְׁלוּ, אלא זהו הדבר, מאחר ורואים הם את עצמם כ'חבושים', מחפשים וְתָרִים הם כיצד להימלט מידי של הבורא, הרי שבאותם דרכים ישרות ימצאו הם את אשר יבקשו, את ה'חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים', ובדרכי ה' הישרים, בהם ימצאו את כישלונם, כי הדרך הנכונה היא שיתאים האדם את הליכתו לדרך, פעמים נוטה היא ימין או שמאל אך כבושה וסלולה היא, אך הפושעים ינסו לנטות ממנה, ללכת 'יִשָּׂר' על פי אֲוֶלֶת אָדָם אשר תִּסְלַף דְרָכּוֹ, ולכן בה יכשלו.

וְתִלְבֹּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת בַּגְּדֵי מַלְכוּת מִבְּעֵיַא לִיהֵ, א"ר אלעזר א"ר חנינא (לקח טוב ה א) שלבשתה רוח הקודש.

כי היוצא לדרך הסלולה לפניו, ללכת על פי אשר תִּזְרְהוּ הַדֶּרֶךְ, לא על פי אשר יִזְרְהוּ לִיבּוֹ ותשוקותיו, אלא על פי ה' יִחַנּוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ, כבר רוח הקודש לִוְבָשְׁתוֹ וּמִוֹלִיכְתוֹ בַּדֶּרֶךְ ה' יִשָּׂר.

מצינו בגמ' (שבת פח א) מאי דכתיב (שמות יט יז) 'וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר', אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא: מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא: אף על פי כן, הדור קבלוה בימי אחשורוש. דכתיב (אסתר ט כז) 'קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים', קיימו מה שקיבלו כבר.

פרש"י בימי אחשורוש - מאהבת הנס שנעשה להם.

אותו הנס אשר ראו הם כי מציל הוא את ההולכים **בדרכיו**, כפי אשר הוא מְתוֹה, ההולכים על פי דברי החכמים אינם ניזוקים, רוֹחַ וְהַצְלָה יַעֲמֹד לַיהוּדִים על ידם, משראו זאת, הדור קבלוה מאהבה, לא מיראה, רצו הם בתורה שבעל פה, בקבלת חכמים, בקבלת מרותם.

אמרו רבותינו (מדרש משלי ט ב) כל המועדים עתידים בטלים, וימי הפורים אינם בטלים לעולם, שנאמר (אסתר ט כח) 'וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְהוּדִים וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם'. אמר ר' אלעזר אף יום הכפורים אינו בטל לעולם, שנאמר (ויקרא טז לד) 'וְהִיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה'.

עוד אמרו (ירושלמי מגילה א ה) ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל וחמשת ספרי תורה אינן עתידין ליבטל מה טעמא (דברים ה יט) 'קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף'. רשב"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות אינן עתידין ליבטל נאמר כאן 'קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף' ונאמר להלן (אסתר ט כח) 'וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם'. הלכות (חבקוק ג ו) 'הַלִּיכּוֹת עוֹלָם לוֹ'.

וּלְדַבֵּק בּוֹ

למיקרב לדחלתיה

והלא דבר הוא, שלכאורה סותרים הדברים האחד את רעהו. אך אם נתבונן בדברים נראה כי שורשם אחד הוא, רק שבתחילה דברו על המועדים, על הזמן. ואח"כ דברו על הספרים, על התוכן.

הזמנים אשר יישארו חקוקים אף לעתיד לבא הם, יום הכיפורים, אשר בו עם ישראל מתדבק בבוראו בשיא הדביקות, מאחר ועומד בתענית ומתפשט מהחומריות כפי יכולתו, ועושה לפני הבורא את הסדר אשר יהיה זאת לְכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְכַל חַטָּאתָם אַחַת בְּשָׁנָה, ועוונותיו מתכפרים וממילא דבוק הוא בשכינה. ויום הפורים, אשר בו עם ישראל התדבק בשלוחי דרחמנא, ברבנן מוסרי התורה, מנהיגי העדה, היום בו הלכו הם וקבלו על עצמם את הנהגתו של מרדכי אשר אמרו רבותינו (לקח טוב ד יז) שהעביר יום ראשון של חג המצות בתענית, היום בו שמו עצמם ל'נתונים' לפני המקום, וכך זכו עצמם מלהיות 'חבושים' תחת עולו של המן.

ושורש שתי זמנים הללו הוא בשתי התורות שקבלנו, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, חמשה חומשי התורה אינם עתידים להתבטל לפי שהם שורש התורה שבכתב, ומקרא מגילה הוא סמל התורה שבעל פה, הדור קבלוה מאהבה, מאהבת הנס קבלו על עצמם את התורה שבעל פה, את מסורת החכמים וההלכות שנתנו ביד העם לדורותיו.

יידע האדם וישים אל לבו, כי האלוקים עשאו 'יִשְׂרָאֵל', נתון, וחלילה לו להימנות על **מבקשי** ה'חֲשִׁבֹנוֹת רַבִּים', החושבים כי 'חבושים' הם וחובתם להתיר עצמם.

הרב משה ב"ר זוד פיינשטיין

נפטר י"ג אדר ב' תשמ"ו

בעל 'אגרות משה' ועוד

כבוד הבריות גם בפורים

הנה נתפשטו ידיעות אשר איזה אינשי דלא מעלי רוצים ביום הפורים הבע"ל לטובה ביום הששי שבוע זו לבזות תלמידי חכמים בפרסום, אשר החטא מזה והעונש בין בזה בין בבא אין לשער, כי אין מקיפין בחלול השם שבא מזה, וכל אדם צריך למחות בזה, בפרט בשנים אלו שצריכין אנחנו לרחמי שמים מרובים.

אשר על כן באתי עתה באזהרה גדולה לכל יראי השי"ת שלא ישתתפו חס ושל' בזה אף שלא ימחו במה שבידם, וכל שכן תלמידי ישיבות שלא יתפתו להמסיתים והמדיחים לדברי הפקרות אלו ולא לכיוצא בזה, בין לאלו תלמידי חכמים שהם נ"ע בין לאלו שהם עתה תלמידי חכמים וגדולי ישראל, וכבר הזהרנו על זה כמה פעמים בעל פה וגם ברבים ובכתב, אבל כיון שמתקרב יום הפורים שהוא יום שנעשה להיות אחדות בין כל ישראל כדכתיב בקרא ובמגילה וגם בסוף נסתיים בדובר שלום לכל זרעו, ונתפשטו הידיעות אשר רוצים להפוך יום זה למריבות ומחלוקות שברוב הפעמים לבד חילול השם הגדול שיהיה מזה הוא גם ענין נפשות, מצאנו לנכון למחות עוד הפעם בריש גלי בפרסום.

ובטוח אני שכל הרבנים וראשי ישיבות גדולות וקטנות יזהירו את אנשי הקהילות ותלמידי הישיבות הקדושות שלא ישתתפו בזה כלל.

ועל זה באתי על החתום בי"א אדר תשל"ז בשם חובבי תורה ויראי השי"ת.

משה פיינשטיין

(אגרות משה, אגרות השקפה ו)

מליצות לפורים

וּתְמַאן הַמֶּלֶכָה וְשִׁתִּי לְבּוֹא בְדָבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסְּרִיסִים (א יב)

ולכאורה צ"ע מה לי שבא 'דְּבַר הַמֶּלֶךְ' ביד הסריסים?

ונראה שביאור הפסוק הוא, שלא היתה ושתי מעזה לומר לאו למלך, אלא שאמרה 'לא אמר כן המלך, זה הסריסים אומרים'....

וַיֹּאמֶר הָמֵן לְמֶלֶךְ אַחְשָׁרוּשׁ יִשְׁנוּ עִם אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָ וְדִתִּיהֶם שְׁנוֹת מְכָל עָם וְאֶת דְּתִי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים וְלְמֶלֶךְ אֵין שְׁוֵה לְהַנִּיחָם: (ג ח)

ואמרו בגמ' (מגילה יג, ב) וְאֶת דְּתִי הַמֶּלֶךְ אֵינָם עֹשִׂים - דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י. וְלְמֶלֶךְ אֵין שְׁוֵה לְהַנִּיחָם - דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות. ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן - זורקו ושותהו. ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן - חובטו בקרקע ואינו שותהו.

ולכאורה אינו מובן דאם כל ימיהם בשה"י פה"י א"כ גם אם זבוב נופל לכוסו של יהודי אינו יכול לזורקו ולשתות הכוס, שהרי יש בזה איסור בורר?

אלא בהכרח שהמן סבר כמ"ד 'אין ברירה בלח וגם את הצרעה ישלח' ומכאן ראייה חזקה לשיטה זו!

אמנם יש לדחות שביו"ט מותר לברור פסולת מאוכל, כשהפסולת היא מיעוט בטירחא.

מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו לא פחות ולא יותר.

ומי אמר שהכוונה לחודש אדר? אולי המשנה עוסקת בחודש אחר?

והתשובה היא כשנלמד את הטייטש של המשנה: מגילה נקראת אדער י"א אדער י"ב אדער י"ג אדער י"ד אדער ט"ו, א"כ ברור שמדובר ב'אדער'.

מכאן אמרו חכמים: באידיש זה נשמע יותר טוב....

אמנם עדיין צריך עיון מנ"ל דט"ו הוא בחודש אדר?

אלא שכל הקושיא מעיקרא קיימא רק על שאר ימים, אבל יום ט"ו נתפרש להדיא במתני' ריש מסכת שקלים, דתנן "באחד **באדר** משמיעין על השקלים ועל הכלאים, בחמישה עשר **בו** קורין את המגילה בכרכין".

בטעם קריאת השבת 'שבת זכור' אמרו על דרך המליצה שאחר מתן תורה נתעברה כל אחת אחת מנשותיהם וילדה זכר, וא"כ בשבת שלאחר ז' אדר בשנה הבאה הייתה "שבת שלום זכר" המונית...

מעשה שהיה עם הגר"י קמינצקי זצ"ל בעת שנתמנה לרב בקהילה בארה"ב.
באחד הימים הוציאו לאחר התפילה קצת משקה ולייקאך ללחיים. שאלם הגר"י לשמחה זו מה עושה?

ענה לו אחד מזקני העדה שמקובל בידם שע"י שתיית היין אפשר לפעול ישועות גדולות, שהרי בזמן המגילה נפעל הישועה ע"י שהמלך ואסתר ישבו לשתות במשתה היין, והרי סתם מלך הוא הקב"ה ואסתר היא בחינת כנסת ישראל שנמשלו ללבנה הרי שע"י שישבו יחד לשתות יין נפעל הישועה הגדולה.

ענה להם הגר"י בשאלה, מעניין שאת המלך שינו לקב"ה ואסתר השתנתה לכנסת ישראל ורק היין נשאר אותו יין ולא התחלף לבחינה אחרת...